

แนวคิดการสร้างสรรครูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัตลักษณ์ พื้นถิ่นอีสาน

CREATIVE CONCEPT OF A BONSAI STYLE WITH LOCAL ISAN IDENTITY FOR THE DWARF PLANT DESIGN

¹เทพฤทธิ์ ไชยจันทร์ และ ²อนุชา พังเกษร
¹Teparit Chaiyajan and ²Anucha Pangkesorn

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย
Silpakorn University, Thailand

¹teparitt@gmail.com, ²anuchapangkesorn@gmail.com

Received : December 3, 2023; **Revised :** March 2, 2024; **Accepted :** April 30, 2024

บทคัดย่อ

แนวคิดการสร้างสรรครูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัตลักษณ์พื้นถิ่นอีสาน มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของศิลปะการทำบอนไซสองวัฒนธรรม (2) เพื่อนำเสนอ แนวคิดการสร้างสรรครูปแบบบอนไซ สู่การส่งเสริมอัตลักษณ์ไม้ตัดพื้นถิ่นอีสาน โดยกระบวนการศึกษาข้อมูล การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล เพื่อนำเสนอแนวคิด โดยผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบของบอนไซมาจากลักษณะของต้นไม้ในธรรมชาติตามพื้นที่ภูมิประเทศ ดังนั้นการกำหนดรูปแบบของบอนไซอีสาน ตามลักษณะของต้นไม้ในภูมิประเทศ สามารถนำต้นไม้พื้นถิ่นมาสร้างรูปแบบของบอนไซอีสาน เช่น บริเวณที่สูงลาดลงมาแต่เชิงเขา บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ หรือบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง เป็นต้น อีกทั้งอีสานในหลายพื้นที่ มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นมากมาย กระจายอยู่ทั่วภูมิภาค เช่น ฮูปแต้ม เครื่องปั้นดินเผา ลวดลายบนไหบ้านเชียง ปราสาทหิน เป็นต้น ลักษณะอัตลักษณ์อีสานเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นกระถางบอนไซอีสาน นำไปสู่แนวทางการออกแบบพัฒนารูปแบบไม้ตัดที่เป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นอีสาน เป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การสร้างสรรครูปแบบบอนไซ, การออกแบบอัตลักษณ์, ไม้ตัดพื้นถิ่นอีสาน

¹นักศึกษาปริญญาเอก สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

²ศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

Creative concept of a bonsai style with local Isan identity for the dwarf plant design. Trees the goals are to: (1) examine and contrast the features of two different cultures' bonsai arts; and (2) introduce the idea of designing bonsai styles. To encourage the recognition of indigenous Isan trees through the process of researching data, reviewing pertinent literature, and conducting in-depth interviews to present concepts, they were examined, combined, and condensed. The nature of the trees in that particular geographic area influences the bonsai style, according to the analysis's findings. Consequently, choosing an Isan bonsai style based on the type of trees in the environment is important. Native trees can be utilized to create an Isan bonsai style, like elevated regions that descend to a mountain's base. The river's low-lying sections, floodplains, etc. Furthermore, Isan culture in several the area is home to numerous distinctive regional crafts and traditions, like Hoop Tam ceramics. Designs on rock castles, Ban Chiang jars, etc. Isan bonsai pots can be created using these distinctive Isan features. Encourage the dissemination of recommendations for the sustainable development of product styles derived from local knowledge.

Keywords: creative concept of a bonsai style, Identity design, the dwarf plant

บทนำ

วัฒนธรรมบอนไซเป็นงานอดิเรกกึ่งงานศิลปะชนิดหนึ่งของชาวญี่ปุ่น พบเห็นได้ทั่วไปตามบ้านหรือสวนของคนญี่ปุ่น (theneww, 2562) บอนไซของญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกทำให้ผู้คนได้รู้จักกับวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านการทำบอนไซ สร้างมูลค่าสร้างรายได้ให้กับประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังเป็นการสร้างพื้นที่สีเขียวบนพื้นที่จำกัด เป็นมุมสำหรับผ่อนคลายความเครียดของชาวญี่ปุ่น

สำหรับประเทศไทยการเล่นไม้ในกระถางตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งอยู่ในรูปแบบของไม้ดัดโดยสันนิษฐานว่าได้มีพ่อค้าชาวจีนนำไม้ดัดเข้ามาเผยแพร่และคนไทยได้นำมาดัดแปลงต่อจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาไทยได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น และชาวญี่ปุ่นได้นำเอาบอนไซติดมากับเรือสินค้าเพื่อนำมาเป็นของกำนัลแก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย คนไทยจึงรู้จักกับบอนไซตั้งแต่บัดนั้น แต่ยังเรียกว่าไม้กระ และยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายเท่ากับไม้ดัด (พัฒน์ พิษาน, 2547) จนกระทั่งมีกลุ่มนักเรียนบอนไซรวมตัวกันก่อตั้งสมาคมผู้เพาะเลี้ยงบอนไซไทยขึ้นใน พ.ศ. 2541 โดยมีจุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เผยแพร่ความรู้ในการเลี้ยง

บอนไซ พร้อมจัดประกวดและแสดงบอนไซหลายแห่ง ปัจจุบันการเล่นบอนไซในเมืองไทยขยายตัวออกไปในวงกว้าง มีผู้สนใจมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีพื้นที่เลี้ยงไม่มากนัก ทั้งยังมีร้านจำหน่ายบอนไซทั้งในโลกออนไลน์และตลาดต้นไม้ รวมถึงจำนวนสมาชิกในกลุ่มต่าง ๆ ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (ภวพล ศุภนันทนันทน์, 2561)

ภาคอีสาน เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีการเพาะเลี้ยงบอนไซอย่างแพร่หลาย มีการก่อตั้งชมรมบอนไซภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีชมรมบอนไซกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัดทั่วภูมิภาค การเลี้ยงบอนไซในภาคอีสานสะท้อนให้เห็นถึงการรับเข้ามาของวัฒนธรรมญี่ปุ่น แต่ในขณะเดียวกันคนอีสานที่เพาะเลี้ยงบอนไซได้มีการผสมผสานวัฒนธรรมการเลี้ยงบอนไซ โดยการประยุกต์ใช้ต้นไม้พื้นถิ่น ที่เหมาะกับสภาพพื้นที่ แต่ยังคงใช้หลักการ รูปแบบ วิธีการสร้างสรรค์บอนไซในแบบวัฒนธรรมญี่ปุ่น

จากประเด็นดังกล่าวหากมีการเปรียบเทียบเพื่อสะท้อนความเหมือน ความต่างของวัฒนธรรมบอนไซของญี่ปุ่น และวัฒนธรรมบอนไซของอีสาน ทั้งในเชิงรูปธรรม และนามธรรม มีการจำแนกรูปแบบของบอนไซ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่สินค้าชนิดใหม่ตามศักยภาพพื้นที่ นำผลการเปรียบเทียบมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเกษตรสร้างสรรค์ ต่อยอดเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ของครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความเหมือน และความต่างของศิลปะการทำบอนไซสองวัฒนธรรม
2. เพื่อนำเสนอแนวคิดการสร้างสรรค์รูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดดัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัย เอกสาร บทความ หนังสือ และตำราต่าง ๆ โดยทำการศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมบอนไซ แล้วนำมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เน้นประเด็นเรื่อง วัฒนธรรมบอนไซในภาคอีสาน โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบอนไซ ในเขตพื้นที่

ภาคอีสาน จำนวน 5 ท่าน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ วัฒนธรรมบอนไซในภูมิภาคอีสาน ประโยชน์ของการสร้างสรรค์บอนไซ หลักการสร้างบอนไซโดยใช้ต้นไม้พื้นถิ่นอีสาน

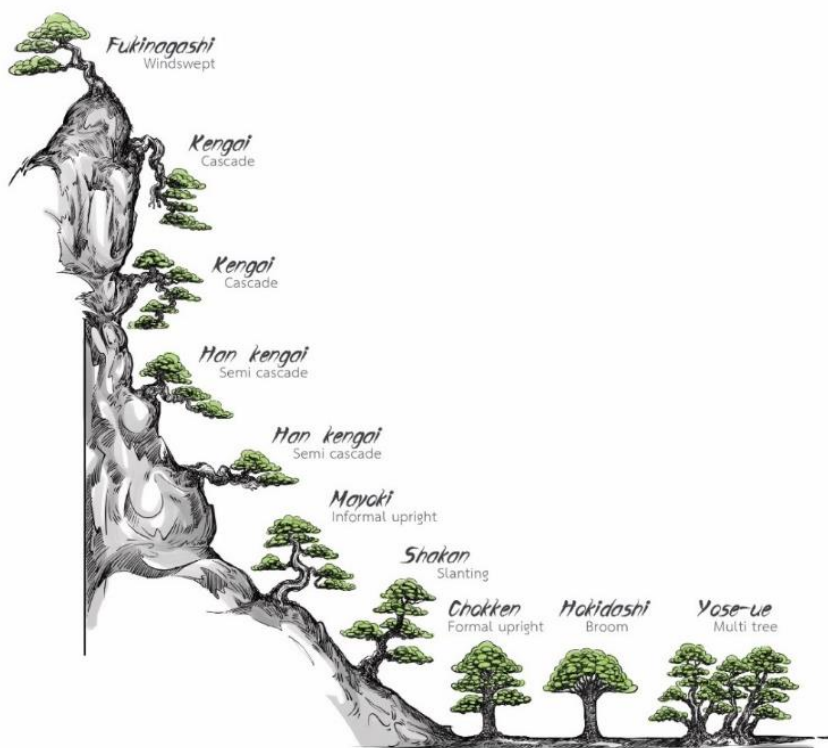
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview) กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบอนไซในภูมิภาคอีสาน ประโยชน์ของการสร้างสรรค์บอนไซ หลักการสร้างบอนไซโดยใช้ต้นไม้พื้นถิ่นอีสาน การต่อยอดจากวัฒนธรรมบอนไซ

ผลการวิจัย

1. ทบทวนวรรณกรรม ด้านวัฒนธรรมบอนไซ

ชาวญี่ปุ่นมีความผูกพันกับธรรมชาติโดยเห็นได้จากวิถีชีวิตผ่านวัฒนธรรม และประเพณีที่แสดงถึงความเคารพต่อสิ่งแวดล้อม โดยสามารถจำแนกบริบทวัฒนธรรมบอนไซญี่ปุ่นได้ดังนี้

1.1 รูปแบบของบอนไซ

ภาพที่ 1 รูปแบบของบอนไซญี่ปุ่น

ที่มา: เทพฤทธิ์ ไชยจันทร์ (2567)

รูปทรงบอนไซมีการจัดรูปแบบที่หลากหลาย โดยแต่ละแบบเป็นเหมือนตัวแทนต้นไม้ที่เห็นในธรรมชาติ ปัจจุบันรูปแบบบอนไซเปิดกว้างสำหรับความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบใด ๆ ถึงกระนั้นรูปแบบก็มีความสำคัญในการทำความเข้าใจรูปร่าง

พื้นฐาน และควรเป็นแนวทางในการฝึกสร้างบอนไซให้ประสบความสำเร็จ (bonsaiempire, 2013) โดยพืชพรรณที่นิยมนำมาทำบอนไซได้แก่ ต้นสนคุโรมะสึชิ ต้นสนฮิโนกิ ต้นสนชิมปากุ ต้นอาซาเลีย ขาง ต้นสกุล (ม.ป.ป.) กล่าวถึงรูปแบบของบอนไซญี่ปุ่นไว้ว่า ญี่ปุ่นได้แบ่งลักษณะบอนไซไว้ 5 ลักษณะโดยถือการตั้งของลำต้นเป็นหลัก ดังนี้ (ดังภาพที่ 2)

- 1) Chokken คือ บอนไซที่มีลำต้นตั้งตรงกับแนวราบ (ทำมุม 90 องศา)
- 2) Moyoki คือ บอนไซที่มีลำต้นตั้งขึ้นเอนไปทางด้านขวา หรือซ้ายเล็กน้อย
- 3) Shakan คือ บอนไซที่มีลำต้นเอนไปด้านใดด้านหนึ่ง ประมาณ 45 องศา
- 4) Ham-Kengai คือ บอนไซที่มีลำต้นเอนพับลงมาเกือบถึงขอบ กระจกกลางปลูก
- 5) Kengai คือ บอนไซที่มีลำต้น และยอดเอนลงต่ำกว่าปากกระจกกลางปลูก

ภาพที่ 2 รูปแบบของบอนไซญี่ปุ่น

ที่มา: เทพฤทธิ์ ไชยจันทร์ (2567)

1.2 ความหมาย นัยยะและแนวคิดในการสร้างบอนไซญี่ปุ่น

บอนไซ นอกจากจะเป็นต้นไม้ที่ปลูกอยู่ในกระถางแล้ว พรรณทวี พรประเสริฐกุล (2547) ยังกล่าวถึงนัยยะสำคัญของบอนไซว่า เป็นงานศิลปะที่เป็นผลมาจากการอดทนดูแลเอาใจใส่ เป็นตัวแทนของการแสดงถึงรูปแบบของต้นไม้ในธรรมชาติ ที่มีการย่อส่วนให้เล็กลง ให้มีเสน่ห์น่าหลงใหล สอดคล้องกับความเห็นของ พัฒน์ พิธาน (2547) ที่กล่าวถึงความงดงามของบอนไซว่า ขึ้นอยู่กับความกลมกลืนของต้นไม้ และกระถาง ที่ให้ความรู้สึกเหมือนเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ใน

ธรรมชาติ อายุของต้นไม้ จึงไม่ใช่ตัวกำหนดคุณสมบัติหลักของบอนไซ แต่เป็นเทคนิคการสร้างบอนไซให้ดูเหมือนเป็นต้นไม้แก่แก่

1.3 การจัดวางและกระถางบอนไซญี่ปุ่น

บอนไซอาศัยอยู่บนพื้นที่จำกัด การจัดวางจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเลี้ยง ก่อนการเลือกบอนไซจะต้องพิจารณาว่า จุดไหนที่บอนไซสามารถมีชีวิตอยู่ได้ (พรรณทวี พรประเสริฐกุล, 2547) กระถางบอนไซมีหลายแบบ ขนาดเล็กใหญ่ตามความเหมาะสมของต้นไม้ กระถางจึงสัมพันธ์กับปริมาณดิน และรากของต้นไม้ การปลูกจึงต้องกะปริมาณให้ได้สัดส่วนเพียงพอให้รากหาอาหารและดำรงชีวิตอยู่ได้ กระถางบอนไซ ที่ดีควรมีระบายน้ำที่กว้าง ระบายน้ำได้ดี ควรมีขาของกระถาง (โอสugi โกลิน, 2521) (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 3 กระถางบอนไซญี่ปุ่น
ที่มา: เทพฤทธิ์ ไชยจันทร์ (2567)

1.4 บริบทภูมิทัศน์วัฒนธรรมอีสาน

อีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเสมือนบริเวณที่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม

- ทิศเหนือ และตะวันออก: มีแม่น้ำโขงเป็นขอบไหลลงมาจากทางเหนือกั้นดินแดนอีสานกับประเทศลาวและเขมร

- ทิศตะวันตก: ตั้งแต่ทางเหนือจดใต้ มีเทือกเขาเพชรบูรณ์ และดงพญาเย็นกั้นออกจากภาคเหนือ และภาคกลาง

- ทิศใต้: มีเทือกเขาพนมดงรักทอดเป็นแนวยาวจากตะวันตกไปตะวันออกกั้นเขตที่ราบต่ำเขมร

ภูมิประเทศภายใน มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะใหญ่ 2 แอ่ง ดังนี้ (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2533)

1) แอ่งสกลนคร ผังเหนือ และตะวันออกมีแม่น้ำโขงเป็นขอบฝั่งใต้ และตะวันตกมีเทือกเขาภูพานกั้นแอ่งโคราช แหล่งน้ำสำคัญไหลมาจากเทือกเขาภูพาน เช่น แม่น้ำโม่ง ห้วยหลวง ลำน้ำสงคราม ลำน้ำก่ำและลำน้ำพุง เป็นต้น

2) แอ่งโคราช อยู่ฝั่งตอนใต้เป็นแอ่งขนาดใหญ่กว่าแอ่งสกลนคร มีบริเวณที่สูงเป็นขอบอยู่โดยรอบ ค่อย ๆ ลาดลงสู่ที่ลุ่มต่ำไปทางตะวันออกเฉียงเหนือจนถึงแม่น้ำโขงเขตจังหวัดอุบลราชธานี แหล่งน้ำสำคัญ ไหลมาจากเทือกเขาทางตะวันตก แม่น้ำมูล และแม่น้ำชี

บริเวณที่สูงลาดลงมาแต่เชิงเขา   บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ   บริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง
ภาพที่ 4 ลักษณะภูมิประเทศและบริเวณที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่อาศัยที่ทำกินของคนอีสาน
 ที่มา: เทพฤทธิ์ ไชยจันทร์ (2567)

ชมรมบอนไซภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้นิยมเพาะเลี้ยงบอนไซกระจายตัวอยู่ทั่วภูมิภาค ซึ่งอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านพืชพันธุ์ ต้นไม้พื้นถิ่นหลายชนิด สามารถนำมาทำบอนไซที่สวยงาม เช่น ตะโก ช่อย มะสัง หมากลิ้งหมากน้อย พุดผา เป็นต้น ล้วนเป็นต้นไม้ยอดนิยมในการนำมาทำบอนไซ "บอนไซ" เป็นคำทับศัพท์ ดังที่ปรากฏอยู่ในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (กรมศิลปากร, 2561: 19) คือหลักฐานเอกสารสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงการเข้ามาในไทยของบอนไซ อย่างไรก็ตาม ความนิยมบอนไซค่อย ๆ เจริญขยายไปตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา คงจำกัดอยู่เพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น จนกระทั่งมีกลุ่มนักเล่นบอนไซรวมตัวกันก่อตั้งสมาคมผู้เพาะเลี้ยงบอนไซไทยขึ้นใน พ.ศ. 2541 โดยมีจุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เผยแพร่ความรู้ในการเลี้ยงบอนไซ พร้อมจัดประกวด และแสดงบอนไซหลายแห่ง

ปัจจุบันการเล่นบอนไซในเมืองไทยขยายตัวออกไปในวงกว้าง นอกจากบอนไซตรงมาตรฐานแล้ว บอนไซขนาดจิ๋ว และไม้แคระชนิดต่าง ๆ ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีผู้สนใจมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีพื้นที่เลี้ยงไม่มากนัก ทั้งยังมีร้านจำหน่ายบอนไซทั้งในโลกออนไลน์และตลาดต้นไม้ รวมถึงจำนวนสมาชิกในกลุ่ม ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ภาคอีสานมีการก่อตั้งชมรมบอนไซภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีชมรมบอนไซกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัดของภาคอีสาน มีการจัดงานประกวดบอนไซในหลายพื้นที่ ต้นไม้ที่นำมาประกวดส่วนใหญ่จะเป็นไม้พื้นถิ่นของภูมิภาคอีสาน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมบอนไซ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 ท่าน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมบอนไซในภูมิภาคอีสาน ประโยชน์ของการสร้างสรรค์บอนไซ หลักการสร้างบอนไซโดยใช้ต้นไม้พื้นถิ่นอีสาน การต่อยอดจากวัฒนธรรมบอนไซ

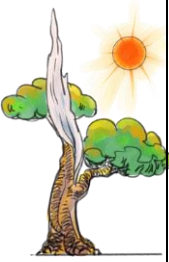

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมบอนไซ จากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบอนไซ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 ท่าน

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซ	บันทึกคำตอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ภาพประกอบ
1.ท่านมีความคิดเห็นว่าวัฒนธรรมบอนไซ ในภูมิภาคอีสานคืออะไร? และมีลักษณะเด่นอย่างไร?	ท่านที่1	มีความพิเศษ ลักษณะทางกายภาพ คดเคี้ยว บิดงอ เป็นเอกลักษณ์	วัฒนธรรมบอนไซอีสานแบ่งเป็น 2 ลักษณะ 1.ลักษณะทางกายภาพ มีโครงสร้างที่เหมาะสมแก่การนำมาทำบอนไซ ความคดเคี้ยว มีซอก มีเปลือกสวยงาม มีความเก่าแก่ 2.ลักษณะของอัตลักษณ์ ต้นไม้ เป็นต้นไม้พื้นถิ่น มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม	ความคดเคี้ยว
	ท่านที่2	บอนไซจากไม้พื้นถิ่น ที่มีลักษณะของการเอาตัวรอดจากสภาพพื้นที่ที่แห้งแล้ง จึงมีความเป็นเอกลักษณ์ ในแง่ของความอดทน ดูแลง่าย		
	ท่านที่3	ลักษณะเด่นของบอนไซอีสาน ที่มีมาอย่างยาวนานคือต้นตะโก ลักษณะลำต้นสีดำ มีซอกที่แข็ง ทนแล้ง มีเปลือกขึ้นเป็นเกร็ดดูเก่าแก่	2.ลักษณะของอัตลักษณ์ ต้นไม้ เป็นต้นไม้พื้นถิ่น มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม	มีความเก่าแก่ มีซอก มีเปลือกสวยงาม
	ท่านที่4	ต้นไม้อีสานเป็นต้นไม้ที่มีโครงสร้างสวยงามเก่าแก่ เหมาะแก่การนำมาทำบอนไซ		
	ท่านที่5	เป็นต้นไม้ที่มีซอก เพราะเป็นภูมิภาคที่มีความแห้งแล้ง ในพื้นที่ที่มีหินทราย รากจะมีความคดเคี้ยว		

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซ	บันทึกคำตอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ภาพประกอบ
2.ท่านคิดว่าประโยชน์ของการสร้างสรรค์บอนไซคืออะไร?	ท่านที่1	การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ฝึกสมาธิ ลดความเครียดจากการทำงาน ได้อยู่กับครอบครัว	ประโยชน์ของบอนไซ 1.ด้านจิตใจ ฝึกสมาธิ ลด ความ เครียด ความสุข การจัดลำดับความคิด 2.ด้านเศรษฐกิจ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ 3.ด้านสังคม การถ่ายทอดความรู้	
	ท่านที่2	การวางแผน การจัดการเวลา ความมีระเบียบวินัย ส่งผลให้มีสมาธิในการทำงาน และการลำดับความคิด		
	ท่านที่3	มีความสุขเมื่อได้ทำบอนไซ สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่ครอบครัวได้ สะสมไว้ให้ลูกหลานได้ดู		
	ท่านที่4	สร้างอาชีพ เช่นการสร้างวัตถุดิบขาย การรับจ้างชุดหรือการฝึกสมาธิ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์		
	ท่านที่5	ได้เพื่อนเยอะขึ้น สร้างอาชีพ เป็นอาชีพที่สามารถใช้ชีวิตได้โดยไม่ลำบาก		
3.ท่านคิดว่าสามารถนำประโยชน์ของการสร้างสรรค์บอนไซมาต่อยอดได้อย่างไรบ้าง?	ท่านที่1	ขายได้ สร้างอาชีพได้ เป็นงานอดิเรก	การนำบอนไซมาต่อยอด 1.การสร้างอาชีพ และรายได้เสริม 2.การบริหารจัดการกับเวลา การวางแผนอนาคต	สร้างอาชีพ และรายได้เสริม
	ท่านที่2	การแบ่งเวลา การบริหารจัดการกับเวลา การมองอนาคต การต่อยอดจินตนาการ		
	ท่านที่3	เป็นอาชีพ และสร้างรายได้		

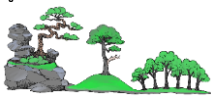
ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซ	บันทึกคำตอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ภาพประกอบ
	ท่านที่4	รายได้จากบอนไซส่งลูกเรียน ทำเป็นอาชีพหลักได้		
	ท่านที่5	จากงานอดิเรก กลายเป็นอาชีพเสริม และเป็นอาชีพหลักหลังเกษียณ		
4. ท่าน มีความคิดเห็นอย่างไรกับการสร้างบอนไซ โดยใช้ต้นไม้พื้นถิ่นอีสาน?	ท่านที่1	เห็นด้วยกับการใช้ไม้พื้นถิ่นอีสาน หาง่าย เลี้ยงง่าย เหมาะสมกับสภาพพื้นที่	การสร้างบอนไซโดยใช้ไม้พื้นถิ่นอีสาน 1.เป็นต้นไม้ที่หาง่าย ทนทาน เหมาะกับสภาพพื้นที่ 2.เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน เนื่องจากมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นที่ชื่นชอบของนักสะสม 3.เป็น สิ่ง บ่ง ชี้ ทาง ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรม	ทนทาน เหมาะกับสภาพพื้นที่
	ท่านที่2	เป็นเรื่องที่น่าสนใจสนับสนุนบอนไซอีสานเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์		
	ท่านที่3	เป็นไม้ที่หาได้ง่ายตามพื้นที่		
	ท่านที่4	ใช้ไม้พื้นถิ่นที่หาได้ง่าย มีเอกลักษณ์ ที่โดดเด่น สามารถผลักดันให้คนรู้จักไม้พื้นถิ่นได้		
	ท่านที่5	เป็น ไม้ ที่ ห า ได้ ง ่าย ชาวต่างชาติชอบไม้พื้นถิ่นอีสานเนื่องจากมีลักษณะผิวที่เก่าแก่		
5.ท่านคิดว่า วัฒนธรรมบอนไซสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีสานได้หรือไม่? อย่างไร?	ท่านที่1	สามารถทำได้ คนอีสานมีความขยันอดทน มีวิถีชีวิตทางการเกษตร ควรผลักดันให้ก่อเกิดรายได้	วัฒนธรรมบอนไซกับการประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของคนอีสาน 1.ส่งเสริมให้กับคนในชุมชน รู้จักกับบอนไซด้านความรู้เชิงวิชาการ และการตลาด	
ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซ	บันทึกคำตอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ภาพประกอบ
	ท่านที่2	สามารถทำได้ บอนไซจะสอนให้คนในชุมชนอีสาน	2.อีสานมีอาชีพการทำ การเกษตร จึงเหมาะแก่	

		รัก ต้นไม้ ควรมี การถ่ายทอดความรู้การทำบอนไซในเชิงวิชาการ เป็นการลงทุนระยะยาว	การผลักดันโดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่เพื่อทำบอนไซ	
	ท่านที่3	สามารถทำได้ เป็นการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน		
	ท่านที่4	สามารถทำได้ โดยให้ความรู้ในเชิงวิชาการกับคนอีสานเกี่ยวกับการทำบอนไซ เพื่อให้มีความรู้และทดลองเริ่มต้นทำ เพิ่มมูลค่าให้กับต้นไม้		
	ท่านที่5	สามารถทำได้ ต้องเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนได้รู้จักกับบอนไซ สนับสนุนการขายดึงดูดชมรมบอนไซในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วม		
6.ท่านคิดอย่างไรกับการนำวัฒนธรรมบอนไซมาเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน?	ท่านที่1	ดีมาก ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่อยู่บ้านเฉยๆ ถ้ามีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมยามว่าง จะช่วยให้ฝึกความจำ และสมาธิ	ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน 1. ผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้ จึงควรนำประโยชน์ของบอนไซมาใช้ส่งเสริมให้กับผู้สูงอายุ 2. ทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมยามว่าง เห็นคุณค่าในชีวิต ไม่ยึดติดกับอดีตที่ผ่านมา	
	ท่านที่2	ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมองอนาคตข้างหน้า ไม่ควรยึดติดกับอดีตที่ผ่านมาแล้ว ทำให้ผู้สูงอายุจดจ่อกับบอนไซ และให้เขาอยู่กับมันให้ได้		
ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซ	บันทึกคำตอบ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ภาพประกอบ
	ท่านที่3	ผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้ โดยการใช้บอนไซ		
	ท่านที่4	ดีมาก เนื่องจากผู้สูงอายุชอบปลูกต้นไม้ อยากดูแลต้นไม้ของตนเอง		
	ท่านที่5	เป็นสิ่งที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุมีงาน ชีวิตมีคุณค่า		

สรุปผล วัฒนธรรมบอนไซกับการออกแบบไม้ตัดอัตลักษณ์พื้นที่อีสาน

1. การสรุปและเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างของวัฒนธรรมบอนไซญี่ปุ่น สู่
แนวทางการสร้างสรรค์วัฒนธรรมบอนไซอีสาน ไม้ตัดอัตลักษณ์พื้นที่

ตารางที่ 2 การสรุปและเปรียบเทียบความเหมือน และความต่างของบอนไซสองวัฒนธรรม

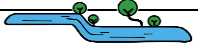
วัฒนธรรมบอนไซญี่ปุ่น	วัฒนธรรมบอนไซอีสาน	ออกแบบไม้ตัดอัตลักษณ์พื้นที่	ภาพประกอบ
รูปแบบของบอนไซญี่ปุ่น รูปทรงบอนไซมีการจัดรูปแบบที่หลากหลาย โดยแต่ละแบบเป็นเหมือนตัวแทนต้นไม้ที่เห็นในธรรมชาติ ญี่ปุ่นได้แบ่งลักษณะบอนไซไว้ 5 ลักษณะโดยถือการตั้งของลำต้นเป็นหลัก (ภาพที่2)	รูปแบบของบอนไซอีสานใช้ไม้พื้นถิ่นอีสาน เป็นต้นไม้ที่หาง่าย ทนทาน เหมาะกับสภาพพื้นที่มีโครงสร้างที่ดีเหมาะแก่การนำมาทำบอนไซ ความคงเคียว มีซาก มีเปลือกสวยงาม มีความเก่าแก่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมเนื่องจากมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นที่ชื่นชอบของนักสะสม	1.กำหนดรูปแบบของบอนไซอีสาน ตามลักษณะของต้นไม้ในภูมิประเทศทางภาคอีสาน 2.ใช้ลักษณะภาษาพื้นถิ่นในการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมบอนไซอีสาน เช่น บอนไซทรงภู บอนไซทรงโคก บอนไซทรงทุ่ง บอนไซทรงห้วย เป็นต้น	 รูปแบบของบอนไซอีสานตามลักษณะของต้นไม้ในภูมิประเทศทางภาคอีสาน
วัฒนธรรมบอนไซญี่ปุ่น	วัฒนธรรมบอนไซอีสาน	ออกแบบไม้ตัดอัตลักษณ์พื้นที่	ภาพประกอบ
ความหมาย นัยยะและแนวคิดในการสร้างบอนไซญี่ปุ่นเป็นงานศิลปะที่เป็นผลมาจากการอดทนดูแลเอาใจใส่ เป็นตัวแทนของการแสดงถึงรูปแบบของต้นไม้ในธรรมชาติ ที่มีการย่อส่วนให้เล็กลงให้มีเสน่ห์ น่าหลงใหล ความงดงามของบอนไซขึ้นอยู่กับ ความกลมกลืนของต้นไม้และกระถาง ที่ให้ความรู้รู้สึกเหมือนเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ในธรรมชาติ	แนวคิดวัฒนธรรมบอนไซอีสาน ด้านจิตใจ ผิดสมาธิ ลดความเครียด ความสุข การจัดลำดับความคิด ด้านเศรษฐกิจ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ด้านสังคม การถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการกับเวลา การวางแผนอนาคต	1.ส่งเสริมให้กับคนในชุมชนรู้จักกับบอนไซ ด้านความรู้เชิงวิชาการ และด้านการตลาด 2.อีสานมีอาชีพการทำเกษตร จึงเหมาะแก่การผลักดันโดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่เพื่อทำบอนไซ 3.ผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้ จึงควรนำประโยชน์ของบอนไซมาใช้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม ไม่โดดเดี่ยว เห็นคุณค่าในชีวิต ไม่ยึดติดกับอดีตที่ผ่านมา	
บอนไซอาศัยอยู่บนพื้นที่จำกัด การจัด	วัฒนธรรมอีสานในหลายพื้นที่มี	1.ส่งเสริมให้มีการทำกระถางสำหรับวัฒนธรรมบอนไซ	กระถางบอนไซอีสาน

วางจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเลี้ยง กระถางบอนไซมีหลายแบบ ขนาดเล็กใหญ่ตามความเหมาะสมของต้นไม้ กระถางบอนไซ ที่ดีควรมีรูระบายน้ำที่กว้าง ระบายน้ำได้ดีเพื่อป้องกันการเกิดแองน้ำ ควรมีขาของกระถาง (ภาพที่ 3)	ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์กระจายอยู่ทั่วภูมิภาค อัตลักษณ์อีสานสามารถนำมาต่อยอดเป็นกระถางบอนไซอีสาน หากมีการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ และยังสามารถส่งเสริมแนวทางการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน	อีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชน ที่ทำเครื่องปั้นดินเผา นำรูปแบบของกระถางบอนไซมาประยุกต์กับอัตลักษณ์อีสาน 2.ส่งเสริมให้มีการจัดพื้นที่ในชุมชน หรือบ้านเรือนให้มีบอนไซอีสานสำหรับประดับตกแต่งเพื่อความสวยงามและความผ่อนคลาย	

2. การวิเคราะห์อัตลักษณ์ต้นไม้พื้นถิ่น จากลักษณะภูมิประเทศของอีสาน

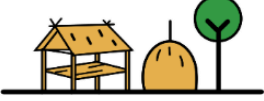
2.1. ลักษณะภูมิประเทศของอีสานที่มีความสอดคล้องก่อให้เกิดวัฒนธรรมบอนไซอีสาน

ตารางที่ 3 ลักษณะภูมิประเทศของอีสานที่มีความสอดคล้องก่อให้เกิดวัฒนธรรมบอนไซอีสาน

พื้นที่ ภาษา อีสาน	ภาพประกอบ	ลักษณะพื้นที่	ลักษณะพืชพรรณ	ลักษณะสิ่งมีชีวิต
ภู		ภูเขายาว ชับซ้อน ป่าดิบแล้ง ความชื้นน้อย	ลำต้นตรง กิ่งก้านบิดงอ บ้างก็เกิดตามซอกหิน	สัตว์ป่า ช้าง เสือ เก้ง ลิง ฯลฯ
โนน		เนิน พื้นที่สูง ป่าเต็งรัง	ลำต้นตรง กิ่งก้านแผ่ ขยาย รากลึก	กระทิง กวาง หมูป่า ฯลฯ
โคก		ป่าไม้ ป่าหญ้า ต้นไม้เป็นหย่อม	ต้นสูง กิ่งก้านแน่น ต้นไม้กระจายตัว	สัตว์ขนาดเล็ก กะปอม แะ ฯลฯ
ดง		ป่ารก ป่าละเมาะ ภูเขา	ต้นไม้เล็ก ภูเขาารก ต้นไม้เยอะแน่น	สัตว์ขนาดเล็ก นก หนู ฯลฯ
ท่งนา		ทุ่งนา ต้นข้าว ต้นไม้ใหญ่	ต้นไม้ใหญ่ กิ่งก้านใหญ่ มีซากเกิดจากธรรมชาติ	สัตว์ขนาดเล็ก หนู แมลง ฯลฯ
ห้วย		คลองยาวคดเคี้ยว ดินโคลน	ลำต้นโน้มเอียง กิ่งเยอะ ใบพุ่มหนา	ปลา ปู กุ้ง หอย ฯลฯ
หนอง		แม่น้ำกว้าง มีทุ่งหญ้า	ต้นไม้ใหญ่ขึ้นเป็นจุดๆ ล้อมรอบด้วยทุ่งหญ้า	ปลา ปู กุ้ง หอย ฯลฯ
คำ		แม่น้ำเล็กๆ เป็นหย่อมๆ	ต้นไม้เล็กขึ้นเป็นจุดๆ ล้อมรอบด้วยทุ่งหญ้า	ปลา ปู กุ้ง หอย ปลา กัด ฯลฯ
โพน		โนนเล็กๆ จอมปลวก	ต้นไม้ที่ขึ้นเป็นกลุ่ม เล็กใหญ่ปะปน	ปลวก มด ต่อ แตน ฯลฯ

2.2. ลักษณะพื้นที่ในอุดมคติของคนอีสานที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมบอนไซอีสาน

ตารางที่ 4 ลักษณะพื้นที่ในอุดมคติของคนอีสานที่มีความสอดคล้องก่อให้เกิดวัฒนธรรมบอนไซ

บริเวณที่สูงลาดลงมาแต่เชิงเขา	บริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง	บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ

3. สรุปแนวความคิดการสร้างสรรค์รูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่น

ตารางที่ 5 แนวความคิดการสร้างสรรค์รูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน

บริเวณที่สูงลาดลงมาแต่เชิงเขา	บริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง	บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ
บอนไซทรงภู ลำต้นตรง กิ่งบิดงอ เกิดตามซอกหิน	บอนไซทรงโพน ต้นไม้ที่ขึ้นเป็นกลุ่ม เล็กใหญ่ปะปน	บอนไซทรงห้วย ลำต้นเอียง กิ่งเยอะ ใบพุ่มหนา
บอนไซทรงโนน ลำต้นตรง กิ่งก้านแผ่ขยาย รากลึก	บอนไซทรงท่งนา ต้นใหญ่ กิ่งก้านใหญ่ มีซาก	บอนไซทรงหนอง ต้นไม้ใหญ่ ล้อมรอบด้วยทุ่งหญ้า
บอนไซทรงโคก ต้นสูง กิ่งก้านแน่น ต้นไม้กระจายตัว	บอนไซทรงดง ต้นไม้เล็ก หย้ารก ต้นไม้เยอะแน่น	บอนไซทรงคำ ต้นไม้ขึ้นเป็นจุด ในทุ่งหญ้า

อภิปรายผล

แนวความคิดการสร้างสรรค์รูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน มีการกำหนดรูปแบบ โดยอาศัยการจัดรูปแบบของบอนไซญี่ปุ่น โดยแต่ละแบบเป็นเหมือนตัวแทนต้นไม้ในธรรมชาติ ตามลักษณะของต้นไม้ในภูมิภาคประเทศ โดยลักษณะภูมิประเทศภาคของอีสาน ศรีศักร วัลลิโกดม (2533) กล่าวว่า มีบริเวณที่สูงลาดลงมาแต่เชิงเขา บริเวณที่ราบลุ่มของลำน้ำ และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านบอนไซภาคอีสานที่กล่าวถึงลักษณะลักษณะทางกายภาพของต้นไม้ภาคอีสาน ลักษณะต้นไม้เป็นไปตามสภาพพื้นที่ เช่น ภูเขา เนิน ป่าไม้ พุงนา ห้วยหนอง เป็นต้น ต้นไม้อีสานมีโครงสร้างที่ดี มีความคดเคี้ยว มีซาก มีเปลือกสวยงาม มีความเก่าแก่ ต้นไม้พื้นถิ่นมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อม รวมถึงภูมิปัญญาของคนอีสานในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา และภาชนะต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์กระถางสำหรับไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน จากข้อสรุปดังกล่าวจึงเป็นที่มาให้เกิดแนวทางของการออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน เป็นข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

แนวความคิดการสร้างสรรค์รูปแบบบอนไซ สู่การออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน มีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ เชิงการปฏิบัติ เชิงนโยบาย และการศึกษาค้นคว้าในอนาคต ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ

- 1.1 ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านอัตลักษณ์ต้นไม้พื้นถิ่นในภูมิภาคอีสาน
- 1.2 ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านภาชนะที่ใช้ปลูกต้นไม้ของภาคอีสาน
- 1.3 ควรมีการศึกษาวิธีการในการดูแลรักษา เพาะเลี้ยง พันธุกรรม ของต้นไม้พื้นถิ่น

เพื่อเป็นข้อมูลในการส่งเสริมให้กับเกษตรกร

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 2.1 การสร้างสรรค์ไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน เป็นการนำเสนอแนวคิดในการออกแบบ ควรมีการนำเสนอแนวคิดไปต่อยอด จากการปฏิบัติจริงต่อไป
- 2.2 การออกแบบกระถางจากอัตลักษณ์ของอีสาน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ก่อให้เกิดช่องทางการสร้างผลิตภัณฑ์กระถางในรูปแบบใหม่

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 3.1 สามารถนำแนวความคิดการออกแบบไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสาน ส่งเสริมเกษตรกร เพาะเลี้ยงไม้ตัดพื้นถิ่น เป็นแนวทางในการสร้างอาชีพเสริมต่อไป
- 3.2 สามารถส่งเสริมให้ กลุ่มชุมชนที่มีการสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา นำแนวความคิดการออกแบบกระถางจากอัตลักษณ์ของอีสาน สร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค
- 3.3 ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับคนเมือง ที่มีพื้นที่จำกัดได้มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยการใช้ไม้ตัดอัดลักษณะพื้นถิ่นอีสานในการตกแต่งสวนขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2561). *โครงสร้างไม้ตัดและทวารกาภิบาล ของหลวงมณฑลรัตน (ช่วง ไกรฤกษ์)*.
สำนักวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ช่าง ต้นสกุล. (ม.ป.ป.). *บอนไซ BONSAI*. ฐานเกษตรกรรม.
- พรรณทวี พรประเสริฐกุล. (2547). *คู่มือบอนไซ*. เพ็ท-แพลน พับลิชชิง.
- พัฒน์ พิชาน. (2547). *ศิลปะการทำไม้แคระ The Art of Bonsai*. แนวเกษตรกรรม.
- ภวพล สุภนันทนานนท์. (2561). *บอนไซBONSAI*. บ้านและสวน.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2533). *แอ่งอารยธรรมอีสาน แลหลักฐานโบราณคดี พลิกโฉมหน้า
ประวัติศาสตร์ไทย*. มติชน
- โอสธ โกสิน. (2521). *บอนไซ เจ้าภาพตีพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานเสด็จพระราชดำเนินพระราชทาน
เพลิงศพ พลเรือตรีชลี สิ้นสุโสภณ*. (ม.ป.ท.)
- Bonsaiempire. (2013, n.d.). *Bonsai styles*. Bonsaiempire.
<https://www.bonsaiempire.com/origin/bonsai-theneww>.
- (2562, 16 พฤษภาคม). *รู้รอบเรื่องบอนไซญี่ปุ่น*. allabout-japan.
<https://allabout-japan.com/th/article/5779/styles>

